

Жумабекова Б.Т.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЧКИ
ИШТЕР ОРГАНДАРЫНЫН МАМЛЕКЕТТИК КЫЗМАТЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК-УКУКТУК НЕГИЗДЕРИ**

Жумабекова Б.Т.

**КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ В ОРГАНАХ ВНУТРЕННИХ
ДЕЛ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

B.T. Jumabekova

**CONSTITUTIONAL AND LEGAL BASES
OF THE STATE SERVICE IN THE ORGANS OF INTERNAL
AFFAIRS OF THE KYRGYZ REPUBLIC**

УДК:342.2

Макалада Кыргыз Республикасынын Ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматынын конституциялык-укуктук негиздери каралган. Автордун көз карашы боюнча мыйзам чыгаруучулар тарабынан азыркыга чейин ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматына аныктама берилген эмес жана анын Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик кызматынын тутумундагы орду көрсөтүлгөн эмес. Автордун көз карашы боюнча ушул сыяктуу жагдайлар бир кыйла иретке салынган мамлекеттик кызматынын түрү катары, Кыргыз Республикасынын Ички иштер органдарынын кызмат өтөө укугун кароого мүмкүндүк бербейт. Ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматы – бул мамлекеттик бийликтин механизмдеги өзгөчө орунду ээлеген мамлекеттик кызматтын түрү, ал жарандардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыз кылууга, кылмыштуулукка жана укук бузууларга каршы аракеттенүү аркылуу тартып жана мыйзамдуулукту чыңдоодо өзгөчө каражаттарга ээ. Мунун натыйжасында ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматы илимий жана практика жүзүндө сыноодон өткөн укуктук ченемдер менен жөнгө салынышы, ошондой эле, коомдун муктаждыгына жооп бериши керек. Чындыгында азыркы ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматынын маселеси жалпысынан юридикалык илимдердин гана эмес, укук коргоо органдарынын укуктук колдонуу ишмердүүлүгүн жакшыртуу үчүн да чоң мааниге ээ. Адамдардын ишмердүүлүгүнө, ошондой эле, коомдун жана мамлекеттин максатка багытталган маанилүү түрлөрүнүн бири кызмат болуп саналат. Ошентсе да, Кыргыз Республикасынын Ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматын жөнгө салуусун жакшыртуу жана нормативдик-укуктук негиздерин жаңылатуу боюнча комплекстүү ишчараларды жүргүзүү зарылдыгын таануу мүмкүн эмес. Автордун пикири боюнча мында ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматынын конституциялык-укуктук негиздери, мамлекеттик кызматынын бул түрүн укуктук камсыздоосун жакшыртууга багытталган чараларды иштеп чыгуунун азыркы абалын объективдүү мүнөздөө үчүн эң олуттуу мааниге ээ.

Негизги сөздөр: ички иштер органы, конституциялык укуктун нормалары, мамлекеттик кызмат, реформалоо, кесипкөй ишмердүүлүк, кылмыштуулук, ыкмалар, жарандардын укуктары, мыйзамдуу кызыкчылыктар.

В статье рассматриваются конституционно-правовые основы государственной службы в органах внутренних дел Кыргызской Республики. По мнению автора, законодателями до сих пор не дано определения государственной службы в органах внутренних дел и не указано ее место в системе государственной службы Кыргызской Республики. Подобные обстоятельства не позволяют рассматривать службу в органах внутренних дел Кыргызской Республики как одну из наиболее урегулированных правом разновидностей государственной службы. Государственная служба в органах внутренних дел – это вид государственной службы, который занимает особое место в механизме государственной власти, обладает специфическими средствами укрепления порядка и законности, противодействия преступности и правонарушений, обеспечения прав и законных интересов граждан. Вследствие этого государственная служба в органах внутренних дел должна быть урегулирована нормами права, проверенными наукой и практикой и при этом отвечать потребностям общества. Невозможно, тем не менее, отрицать существующую необходимость проведения комплекса мероприятий по совершенствованию и обновлению нормативно-правовой основы регулирования государственной службы в органах внутренних дел Кыргызской Республики. При этом конституционно-правовые основы государственной службы в органах внутренних дел имеют, по нашему мнению, наиболее существенное значение для объективной характеристики современного состояния и выработки мер, направленных на совершенствование правового обеспечения этого вида государственной службы.

Ключевые слова: органы внутренних дел, нормы конституционного права, государственная служба, реформирование, профессиональная деятельность, преступность, методы, права граждан, законные интересы.

The article contains constitutional and legal foundations of civil service in the internal affairs bodies of the Kyrgyz Republic. According to the authors, in modern realities, issues of civil service in the internal affairs bodies are of great importance not only for legal science in general, but also for the improvement of law enforcement activity of law enforcement agencies. One of the most important types of purposeful human activity, as well as society and the state, is service. This concept is used in different ways: as a type of human activity, as a social and legal institution, as a system of special state bodies, as a

spiritual activity, etc. The service consists in the management, implementation of state activities, the provision of management itself, social and cultural services for people. A special type of service is the public service. Public service in the internal affairs bodies is a type of public service that occupies a special place in the mechanism of state power, has specific means of strengthening order and law, counteracting crime and offenses, ensuring the rights and legitimate interests of citizens. As a result, the public service in the internal affairs bodies should be regulated by the norms of law, tested by science and practice and at the same time meet the needs of society. Constitutional and legal foundations of public service in the internal affairs bodies are of most importance for the objective characterization of the current state and the development of measures aimed at improving the legal framework for this type of public service.

Key words: *body of internal affairs, norms of constitutional law, civil service, reform, professional activities, crime, methods, citizens' rights, legitimate interests.*

Ички иштер органдары тарабынан укук коргоо милдеттерин натыйжалуулук менен аткаруу үчүн коомдун жана мамлекеттин, жарандардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын өзүлөрүнүн кызматтык милдеттеринин күчү менен коргоодогу ички иштер органдарынын кызматкерлеринин кесипкөй ишмердүүлүк деңгээлин укуктук жөнгө салуу өзгөчө мааниге ээ.

Ошондой эле укук коргоо ишмердүүлүгүнүн натыйжалуулугун жогорулатуунун чоң мүмкүнчүлүктөрү ички иштер органдарындагы кызматкерлердин укуктук негиздерин жакшыртуу болуп саналат. Бул тармактагы болуп жаткан мындай көйгөйлөрдү өз убагында чечүү, ички иштер органдарынын илимий негизде уюштурулган ишмердүүлүгү үчүн чоң мааниге ээ.

Деги эле мамлекеттик кызмат менен байланышкан коомдук мамилелерди жөнгө салуунун укуктук негизи укуктук категорияларынын комплекси катары, ички иштер органдарынын кызматкерлери Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызматынын бардык системаларын уюштуруунун башталышынын бекемделиши анын иштешине негиз болуучу конституциялык укуктук ченемдер болуп саналат. Мамлекеттин жана коомдук шарттады реформалоону улантуучу процесстер саясий, социалдык-экономикалык, руханий-нравалык жана башка чөйрөлөрдү түп-тамырынан бери өзгөртүшү менен шартталган.

Кризистик көрүнүштөрдүн системалык мүнөзүн алып жүрүү шарты ички иштер органдарынын укук коргоо ишмердүүлүгүн кыйла оорлотот, андыктан, коомдун жана мамлекеттин, жарандардын коопсуздугун камсыздоочу кызматкерлердин кызмат кылуусун уюштуруу талаптары улам өсүп жатат. Түзүлгөн кырдаал кылмыштуулукка каршы күрөшүүнүн формалары менен методдорун олуттуу түрдө жаңылоону жана ички иштер органдарындагы уюштуруунун – башкаруучулук иш-чараларынын комплексин жүзөгө ашыруунун жаңы ыкмаларын издөөнү талап кылат.

Ички иштер органдарынын кызматкерлерин реформалоонун жаңы максаттары, милдеттери жана приоритеттери, коюлган максаттарга жетүү үчүн жаңы механизмдерин, аларды кадр жактан камсыз кылуунун моделин жана структурасын сапаттуу түрдө түзүүнү, белгилүү бир системаларды уюштурууну, технологияларды, иш-чараларды, ишке ашырууну жүргүзүү принциптеринин комплекси кадр иштеринин тартибин киргизүүнү талап кылат.

Ички иштер органдарынын ишмердүүлүгүнүн натыйжалуулугун жогорулатуунун олуттуу резервдеринин маңызы, милдеттери боюнча кадр саясатын жана мамлекеттик кызматтарын укуктук жактан камсыздоонун өтө татаал жана көп кырдуу оптималдуу моделин иштеп чыгуу менен байланышкан.

Конституциялык-укуктук жөнгө салуу коомдук мамилелердин бардык чөйрөлөрүндөгү укуктук тармактын кийинки таасир көрсөтүүсүнүн мазмунун аныктайт, демек, ички иштер органдарындагы мамлекеттик кызматынын конституциялык-укуктук негиздеринин социалдык реалдуулугунун бардык тараптарын изилдөө, мамлекеттик кызматтын укуктук камсыздоо тутумунун магистралдык багыттарын жана негизги касиеттеринин бул түрүн бөлүп көрсөтүүгө мүмкүндүк берет.

Бирок буга карабастан колдонуудагы КРнын Конституциясын кабыл алууда мамлекеттик кызматтын жана кадр саясатынын (анын ичинде ички иштер органдарынын) баштапкы таяныч позицияларынын системалары жана жетектөөчү идеялары, теориялык өбөлгөлөрү жетиштүү түрдө эчак эле негизделген жана аныкталган, ал эми, көрсөтүлгөн маселелерди конституциялык-укуктук аспектиде түздөн-түз караган илимий изилдөөлөрдүн саны бүгүнкү күндө жетишсиз түрдө берилгени белгиленет. Дээрлик эле ички иштер органдарынын кызматкерлеринин кесиптик өнүгүү деңгээлин аныктоочу факторлор катары мамлекеттик даярдоонун ролун жана конституциялык-укуктук чындыгын аныктоо деңгээлине эч убакта тийиштүү түрдө көңүл бурулган эмес. Мамлекеттик кызматтын конституциялык-укуктук негиздерин жакшыртуу, аларды өнүктүрүү багыттарына жана мыйзамдардагы тактоолор ички иштер органдарынын кызматы менен байланышкан коомдук мамилелерди жөнгө салуучу көйгөйлөрдү илимий принциптик баалоону өркүндөтүү зарылдыгы курч экендиги көрсөтөт.

Ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматы – бул мамлекеттик бийликтин механизмдиндеги өзгөчө орунду ээлеген мамлекеттик кызматтын түрү, ал жарандардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыз кылууга, кылмыштуулукка жана укук бузууларга каршы аракеттенүү аркылуу тартипти жана мыйзамдуулукту чыңдоодо өзгөчө каражат-

тарга ээ. Мунун натыйжасында ички иштер органдарындагы мамлекеттик кызмат илимий жана практика жүзүндө сыноодон өткөн укуктук ченемдер менен жөнгө салынышы, ошондой эле, коомдун муктаждыгына жооп бериши керек.

Чындыгында азыркы ички иштер органдарынын мамлекеттик кызмат маселеси жалпысынан юридикалык илимдерин гана эмес, укук коргоо органдарынын укуктук колдонуу ишмердүүлүгүн жакшыртуу үчүн да чоң мааниге ээ. Адамдардын ишмердүүлүгүнө, ошондой эле, коомдун жана мамлекеттин максатка багытталган маанилүү түрлөрүнүн бири – кызмат болуп саналат. Бул түшүнүк ар кандай мааниде: адамдардын ишмердүүлүгүнүн түрү катары, социалдык-укуктук институт катары, атайын мамлекеттик органдардын системасы катары, руханий ишмердүүлүк жана башка ушул сыяктуулар сыяктуу колдонулат. Кызмат мамлекеттик ишмердүүлүктү ишке ашырууну, башкаруунун өзүн камсыз кылууну, адамдарды социалдык-маданий жактан тейлөөнү башкаруудан турат. Кызматтын өзгөчө түрү мамлекеттик кызмат болуп саналат.

Бул «ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматы» деген термини кеңири колдонула электигин белгилей кетүү керек. Көбүнчө «ички иштер органдарындагы кызмат өтөө» термини колдонулат [1].

КРсынын Мыйзамынын «Мамлекеттик кызматы жөнүндө» - деген 1-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызматы – бул Конституцияда жана Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларында белгиленген милдеттерин, функцияларын жана бийликтин ыйгарым укуктарын кесипкөй ишмердүүлүктүн негизинде жүзөгө ашыруу боюнча мамлекеттик органдардагы мамлекеттик кызматкерлер болуп саналат [2].

Бүгүнкү күндө илимий көз караштарда олуттуу түрдөгү айырмачылыктардын орун алышы боюнча мамлекеттик кызматы менен байланышкан бир нече укуктук маселелер бар. Бул тармактагы мындай дискуссиялык мүнөздү алып жүрүүчү маанилүү көйгөйлөрдүн бири мамлекеттик кызматтын түрлөрүн бөлүү болуп эсептелет.

Муну менен бирге эле мамлекеттин жана коомдун жашоосундагы акыркы дайындоолорду эске алуу менен ички иштер органдарындагы жана мамлекеттик кызмат өтөөнүн катышын так аныктоо маанилүү болуп саналат.

Авторлор мамлекеттик кызматын: башкаруу, атайын жана аскердик; мамлекеттик органдарда (мамлекеттик аппаратында) жана куралдуу түзүмдөрдүн кызматында (куралдуу күчтөр, ички аскерлеринин, чек ара аскерлеринин ж. б.) кызмат өтөгөн; жарандык жана милитаризацияланган - деп ар кандай бөлүмдөргө бөлүшкөн.

Буга карабастан ички иштер органдарындагы мамлекеттик кызмат өтөөдө кээде «мамлекеттик кызмат» жана «мамлекеттик кызматкерлер» түшүнүгүнүн мазмунундагы аналогиялар жана түз параллелидиктер эсепке алынбайт, ал эми, илимий ой-пикирлердин көпчүлүгү Кыргыз Республикасынын ички иштер органдарындагы кызмат өтөө, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызматынын түрүн таануу бөлүгү менен дал келет.

Ошондуктан эгер Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызматын тектик объекти катары карасак, анда ички иштер органдарындагы кызмат өтөө ага карата түрдүк объекти катары чыгарын кароого болот. Ошондо ага Кыргыз Республикасынын ички иштер органдарынын милдеттери менен иш-аракеттеринен келип чыгышына тишелүү спецификалык мүнөздөмөлөрү катары, ошол эле Кыргыз Республикасынын Негизги Мыйзамдарынын жоболору менен тыгыз байланышкан мамлекеттик кызматынын жалпы мүнөздөмөсүнө таандык болот.

Мамлекеттик кызматтын бул түрүнүн өзгөчөлүгү баарыдан мурда, кызматкерлердин кесипкөйлүк ишмердүүлүгү бирдиктүү дисциплиналардын негизинде уюштурулушун жана ишке ашырылышын көрсөтөт. Муну менен бирге эле кызмат өтөөнүн өзгөчө тартибин колдонуудагы мыйзамдар аныктайт, мында атайын милдеттеринин тизмеги, укуктук чектөөлөр, укугу жана жеңилдиктери каралган, ошондой эле, катардагы жактын жана жетектөөчү курамынын жоопкерчилигин белгилеген.

Ички иштер органдарындагы мамлекеттик кызматтын негизги функциялары атайын алардын чөйрөсүнө бөлүнгөн өзүнүн ыйгарым укуктарынын чегинде мамлекеттик башкарууну жүргүзүшөт, бул органдардын ишмердүүлүгүндөгү ошол багыттарын ишке ашырууга көмөктөшөт.

Ички иштер органдарындагы мамлекеттик кызматынын милдеттеринин жалпы проблемаларын түшүнүүдөн улам, анын кең жана тар маанисин кароо зарыл. Кең маанисинде Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызматынын алдында алардын жогорудагыдай бардык милдеттери камтылган.

Тар маанисинде ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматынын милдеттери жалпысынан ички иштер органдарынын алдында турган жалпы милдеттерин аткаруудан келип чыгат.

Ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматынын кыйла маанилүү милдеттеринин санына карата мамлекет жана коомдун, КРнын ИИМСинин алдында турган укук коргоо милдеттерин натыйжалуу чечүүгө жөндөмдүү болгон ички иштер органдарынын жогорку кесипкөй кадрларынын корпусун калыптандыруу үчүн уюштуруучулук-укуктук, моралдык-психологиялык жана башка шарттарды түзүү камсыз кылуу кирет.

Буга карабастан, мыйзам чыгаруучулар азыркыга чейин ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматына аныктама берилген эмес жана анын Кыргыз Республикасынын мамлекеттик кызмат тутумундагы орду көрсөтүлгөн эмес. Биздин оюбузча ушул сыяктуу жагдайлар бир кыйла иретке салынган мамлекеттик кызматынын түрү катары, Кыргыз Республикасынын Ички иштер органдарынын кызмат өтөө укугун кароого мүмкүндүк бербейт.

Ошентсе да, Кыргыз Республикасынын ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматын жөнгө салуусун жакшыртуу жана нормативдик-укуктук негиздерин жаңылатуу боюнча комплекстүү иш-чараларды жүргүзүү зарылдыгын таануу мүмкүн эмес.

Биздин пикирибиз боюнча мында ички иштер органдарынын мамлекеттик кызматынын конституциялык-укуктук негиздери, мамлекеттик кызматынын бул түрүн укуктук камсыздоосун жакшыртууга багытталган чараларды иштеп чыгуунун азыркы абалын объективдүү мүнөздөө үчүн эң олуттуу мааниге ээ.

Адабияттар:

1. Бобров А.М. Поступление на государственную службу в органы внутренних дел Российской Федерации: Дисс. ... канд. юрид. наук. - Саратов, 2011.
2. Закона КР «О государственной службе» от 11 августа 2004 года, №114.

Рецензент: к.ю.н., доцент Саякбаев Т.А.
